

EU-förslag om internationell arvsrätt

EU-kommissionen har den 14 oktober antagit ett förslag till EU-förordning om arv och testamente.

AV ULF BERGQUIST

BAKGRUND

Vi lever i en alltmer internationell värld. Mäniskor av olika nationalitet gifter sig med varandra. Många flyttar utomlands. Ändå flera äger tillgångar i andra länder än där de bor. Av samtliga arvsfall i EU på ett år har cirka 10 procent eller 450 000 anknytning till mer än ett land. Därför uppstår allt oftare frågan vilket lands arvsrätt som skall tillämpas i en internationell arvsituation.

Varje land har internationella privaträttsliga regler (IP-regler), som anger vilket lands arvsrätt som skall tillämpas. IP-reglerna anger också vilket lands domstolar som är behöriga att ta upp en eventuell arvsvist, och i vad mån domar från andra länder skall erkännas. Eftersom det inte finns några gemensamma IP-regler på arvsområdet (undantag Norden), kan olika länders IP-regler utpeka olika länders arvsrätt som tillämpliga. Om till exempel den avlidne var en svensk medborgare bosatt i Frankrike, utpekar svenska IP-regler svensk arvsrätt (medborgarskapsprincipen) och franska IP-regler fransk arvsrätt (hemvistprincipen). En ytterligare komplikation är att en dom i svensk domstol ej erkännes i Frankrike och en dom i fransk domstol ej erkännes i Sverige.

Detta är ett stort och växande problem

för alla länder. Redan vid toppmötet mellan EUs statschefer/regeringschefer i Wien 1998 konstaterades att den nuvarande situationen på arvsområdet var ett hinder för den fria rörligheten inom EU. EU-rådet gav därför EU-kommissionen i uppdrag att ta fram ett förslag till gemensamma IP-regler på arvsområdet. (OBS! Ej gemensamma materiella arvsregler.) Det första steget blev en mycket ambitiös kartläggning av nu gällande IP-regler på arvsområdet i de olika EU-länderna. Den utfördes 2002 av en tysk och en fransk professor, Heinrich Dörner och Paul Lagarde, på uppdrag av EU-kommissionen och tyska Notariatinstitutet. Nästa steg blev att kommissionen våren 2005 utgav en så kallad grönbok, där problemen beskrevs och ett antal frågor om utformningen av framtida IP-regler ställdes. Remissvar inkom under hösten 2005 från de olika medlemsländernas justitiedepartement och från internationella organisationer, till exempel den europeiska advokatororganisatio-

nen CCBE och den europeiska notariatorganisationen (i många länder handlägges arvsfrågor av notarier).

I slutet av 2005 tillsatte kommissionen en expertgrupp av professorer och advokater med uppdrag att utarbeta ett förslag med remissvaren som bakgrund. Expertgruppen avgav sitt förslag våren 2008. Efter viss överarbetning av kommissionens kansli antogs förslaget av kommissionen den 14 oktober 2009. Förslaget, som nu är offentligt, har gått vidare till EU-parlamentet och EU-rådet. Då Sverige

för närvarande är ordförande i EU, ligger behandlingen av förslaget just nu hos en arbetsgrupp inom det svenska justitiedepartementet. Den politiska behandlingen kan beräknas ta cirka två, tre år.

Efter att förslaget har antagits av såväl parlamentet som rådet får man räkna med cirka 12 månader innan det träder i kraft. En realistisk tidpunkt för ikraftträdandet är således tidigast den 1 januari 2013. Med största sannolikhet kommer förslaget att gå igenom i parlamentet och rådet.

Vissa justeringar kan det naturligtvis bli. Ett stort problem är dock att Storbritannien är så tveksamt till vissa delar av förslaget (bland annat reglerna avseende förstärkt laglott och gemensam förvaltning av dödsbon) att det finns en klar risk att ett av Europas största



Ulf Bergquist



Auktoriserade översättningar
av juridiska och finansiella texter

Telefon:
Uppsala: 018-38 00 56
Stockholm: 08-661 37 75
Västerås: 021-13 11 06
Göteborg: 031-707 09 59
Örebro: 019-33 30 66

Hemsida: www.elt.se e-post: info@elt.se

Välkommen till vårt nya Stockholmskontor: Scheelegatan 40A

länder väljer att ställa sig utanför den kommande förordningen. En gemensam lagkommentar för hela EU kommer att författas av sex av ledamöterna i EU-kommissionens expertgrupp. Författarna är professor Lagarde (Paris), professor Baldus (Heidelberg), advokat Frimston (London), notarie Damascelli (Bologna), professor Reinhartz (Amsterdam) samt undertecknad. Kommentaren kommer att utges på engelska, franska och tyska. Den skall ligga på bokhandelsdiskarna i god tid innan förordningen träder i kraft.

FÖRSLAGETS HUVUDPUNKTER

I förslagets första kapitel fastlägges förordningens materiella gränser. Till exempel ligger frågor om bodelning, arvsskatter och livförsäkringar utanför förordningen.

Frågan om behörig domstol regleras i andra kapitlet. Därmed avgörs inte bara vilken domstol som är behörig att slita tvister, utan också vem som utser boutredningsman för dödsboet och vem som utfärdar ett arvscertifikat (se nedan).

Behörig domstol är domstolen i det land där den avlidne hade sitt hemvist (habituell residence). Den behöriga domstolen kan dock besluta att överföra ärendet till annan domstol i annat medlemsland, om det senare landets materiella arvs lag har valts (se nedan om tillämplig lag). Begreppet habituell residence definieras inte i förordningen, men dess uttydning har varit föremål för beslut i EU-domstolen. Vid bedömningen skall hänsyn tas till samtliga relevanta faktorer. Någon viss tids-

gräns för bosättningen finns ej. Hade den avlidne sedan länge bara en stadigvarande bosättning är frågan lätt.

Ett bedömningsproblem uppstår naturligtvis om den avlidne bytt bostadsland relativt kort tid före dödsfallet. Det förekommer vidare att människor bor ungefär halva året i ett land och det andra halva året i ett annat land. En del människor har inte någon stadigvarande bosättning alls, utan "flyter omkring" mellan olika bostäder i olika länder. I de tre nyssnämnda fallen kan frågan om fastläggande av habituell residence vara besvärlig. Beslut om inskrivning i fastighetsregister görs dock av domstol/myndighet i det land där fastigheten är belägen. Därvid tillämpas det landets inskrivningsregler.

Förordningens huvudfråga om tillämplig lag regleras i tredje kapitlet. Huvudregeln är även här den avlidnes habituell residence. Det innebär normalt att den domstol som skall behandla arvsärendet får tillämpa sin egen materiella lag. Detta är en stor fördel, eftersom en sådan domstol naturligtvis är mest kunnig på sin egen lag. Ett viktigt undantag från huvudregeln är dock att en person kan välja att arvs lagen i hans/hennes medborgarskapsland skall tillämpas på arvet efter honom/henne. Därvid kan också en lag utanför EU väljas, till exempel kan en schweizisk medborgare välja schweizisk arvs lag. Om lagvalet pekar ut en arvs lag som strider mot domstolens grundläggande rättsprinciper (ordre public), kan dock ett sådant lagval åsidosättas. Om någon till exempel valt sharialag, där en dotter

ärver hälften så mycket som en son, behöver inte en svensk domstol tillämpa en sådan regel. Bara en arvs lag skall vara tillämplig på hela arvet. Således kan ej arvet av en fastighet regleras för sig av det landets arvs lag där fastigheten är belägen.

För mig som praktiker har fjärde kapitlet särskilt värde. Där regleras att en dom/ett beslut av behörig domstol eller boutredningsman skall erkännas och kunna verkställas i andra EU-länder. Det innebär rent praktiskt att en boutredningsman, förordnad av svensk domstol, kan få svar från utländska banker, kan omhänderta tillgångar i utlandet och kan fatta beslut om ett tvångsskifte som gäller även för egendom i utlandet.

I femte kapitlet fastställs att "Autentiska handlingar" utfärdade i ett medlemsland skall gälla även i andra medlemsländer. Detta har särskild betydelse för notariatväsendet.

Förordningens sjätte kapitel innebär att ett "Europeiskt arvscertifikat" införes. Certifikatet utställs av den behöriga domstolen och är en legitimationshandling som gäller inom hela EU. Med certifikatet kan arvingar eller en boutredningsman styrka sin behörighet att omhänderta dödsboets tillgångar. ■

Ulf Bergquist

(Bergquist är såväl svensk advokat som tysk Rechtsanwalt. Han var 2006-2008 ledamot av EU-kommissionens expertgrupp för arv och testamente, och är sedan 2008 ledamot av EU-kommissionens expertgrupp för makars förmögenhetsförhållanden.)

Saturnus

- tidrapportering för advokater

Marknadens mest kraftfulla program för moderna advokatbyråer. Helt integrerat med ekonomisystemet Visma Business. Mer än 1000 nöjda användare!

TCL

TCL Business Systems AB Mail: info@tcl.se
Tel: 08-641 87 70 www.tcl.se

VISMA
www.vismasoftware.se

Avtal kräver exacta översättningar

EXACTA

ÖVERSÄTTNINGAR AB

Tel 08-220044
info@exacta.nu

www.exacta.nu